

Nova vina i vinogradi u republici Hrvatskoj

Sažetak

Tradicija vinarstva u RH, od najistočnijeg vinogorja Iloka, preko istarskih vinogorja, pa do krajnjeg južnog vinogorja Konavle, podrazumijeva proizvodnju sortnih vina. Podizanje novih nasada i uvođenje novih sorata rezultira i brojnim novim vinima, u skladu sa zakonodavnim okvirom. Ekološki uvjeti klime, prvenstveno temperatura i količina padalina, značajni za uzgoj i osiguranje tehnološke kakvoće grožđa kao baze za proizvodnju kvalitetnog vina, mijenjaju se. Sukladno tome, nakadašnje granice uzgoja pojedinih sorata vinove loze (*Vitis vinifera*) definitivno se brišu, sortiment se pomiče od juga prema sjeveru, a u konačnoj kakvoći vina presudnu ulogu igra znanje i prilagodba novim uvjetima. Sortna su vina i dalje vodeći „brendovi“ u hrvatskoj proizvodnji, a uz vrhunska vina s ograničenih područja, koja baštinimo kao neupitna za proizvodnju vina ponajbolje kakvoće, sve je veći broj novih vina, novih sorata na novim područjima, koja se također odlikuju izvrsnom kakvoćom.

Ključne riječi: vinogradi, nove sorte, nova vina, kakvoća

Uvod

Vinarsko zakonodavstvo u Hrvatskoj bilježi desetljeća postojanja, kontinuirano se mijenja i prilagođava, kako stanju i potrebama u državi, tako i europskim normama. Zakonom o vinu RH (NN 96/03) uređen je, uz ostalo, okvir proizvodnje i prometa grožđa i vina. Sortiment vinove loze, preporučan za sadnju i proizvodnju vina za tržište u pojedinim vinogradarskim podregijama, propisan je 2004. *Pravilnikom o nacionalnoj listi priznatih kultivara vinove loze (NN 159/04)*. Njime je pokriveno postojeće stanje te, već tada, unijete i nove sorte na nekim područjima. Analizom sortnosti, po navedenom pravilniku, u RH tada je bilo oko 130 sorata u proizvodnji, a sortna lista brojala je 196 različitih kultivara.

Brojne su izmjene i dopune ovog pravilnika od 2005. godine do danas, a rezultat su potrebe nadopuna zbog administrativnih propusta pri donošenju, no još su brojnije i važnije izmjene zbog potrebe unošenja novih sorata u područja u kojima ih prije nije bilo. Uvođenje svake nove sorte kao preporučene, rezultat je i obveznog praćenja tehnologije proizvodnje grožđa, prilagodbe na uvjete u kojima se određeni kultivar posadio te pokazatelja kakvoće grožđa u tehnološkoj zrelosti. Najvažnije su izmjene, s popisom novih i zanimljivih sorata, sljedeće:

NN 42/05, sorte **Verduzzo, Ancellotta, Tocai friulano** - podregija Istra

NN 14/05, sorta **Trebbiano toscano** - podregija Istra

¹ mr. sc. **Ivana Alpeza**, dipl. ing., **Branka Mihaljević**, dipl. ing., HCPHS, Zavod za vinogradarstvo, vinarstvo i voćarstvo, Zagreb, Jandrićeva 42, ivana.alpeza@hcpchs.hr

- NN 62/05, sorta **Chardonnay** – podregija srednja i južna Dalmacija
 NN 3/06, sorte **Cabernet sauvignon i Merlot** - podregija Zagorje - Međimurje
 NN 37/06, sorta **Kerner bijeli** – podregija Prigorje - Bilogora
 NN 76/06, sorta **Alicante bouchet** – podregija Istra
 NN 44/07, sorte **Vranac, Plavina, Okatica bijela, Rkaciteli, Cabernet franc, Blatina, Žilavka, Trebbiano Toscano, Graševina, Pinot crni** - podregija Dalmatinska zagora,
Vranac, Rkaciteli, Graševina, Syrah - podregija srednja i južna Dalmacija
 NN 118/07, sorta **Rizvanac** - podregija Podunavlje, sorta **Carmenere** – podregija Istra
 NN 133/07, sorta **Plavac mali - podregija Hrvatsko primorje**
 NN 86/08, sorta **Crljenak** – podregija Dalmatinska zagora
 NN 117/08, sorta **Muškat žuti** – podregija Slavonija
 NN 148/08, sorta Cinsaut – podregija sjeverna Dalmacija, sorta Babica, Ljutac – podregija srednja i južna Dalmacija,
 NN 45/09, sorte **Semillon, Syrah** – podregija Podunavlje, Semillon – podregija Slavonija, sorte **Blauburger, Dornfelder, Neuburger, Syrah** – podregija Moslavina, sorta **Mourvedre** – podregije sjeverna Dalmacija, Dalmatinska zagora, srednja i južna Dalmacija
 NN 46/09, sorte **Veltinac zeleni** – podregija Zagorje-Međimurje, sorta **Petiti verdot, Vioignier** – podregija Istra, sorta **Plavac mali** – podregija sjeverna Dalmacija
 NN 153/10, sorta **Sansigot** kao sinonim u podregiji Hrvatskom primorju.

Materijal i metode ispitivanja

Sa svrhom dobivanja relevantnih podataka i pokazatelja promjena korišteni su podaci baza podataka HCPHS-a, Zavoda za vinogradarstvo i vinarstvo, institucije nadležne za provedbu Zakona o vinu. Korišteni su sljedeći podaci: Upisnik proizvođača grožđa i vina, interna evidencija proizvođača i evidencija vina s kontroliranim zemljopisnim podrijetlom, godišnje evidencije proizvođača o proizvodnji i zalihama vina, rješenja za stavljanje u promet vina, izvještaji o rezultatima fizikalno-kemijskih analiza i izvješća o senzornom ocjenjivanju vina. Analizom podataka obuhvaćen je period od 2005. do konca rujna 2010. godine, a u nekim analizama i period od 2000. godine do danas.

Rezultati analize podataka s raspravom

Novo vinogradarske površine i vina s kontroliranim zemljopisnim podrijetlom

U posljednjem desetljeću, zbog različitih oblika financijski poticane sadnje trajnih nasada, bilježe se značajne promjene u vinogradarskim površinama. U tablici 1. prikazane su vinogradarske površine novozasađenih vinograda, u periodu 2003.-2009., a koje se temelje na Upisniku proizvođača grožđa i vina kao zakonski temeljnog dokumenta u kojem su evidentirane sve vinogradarske površine prema prijavama proizvođača (Zakon o vinu, NN 96/03).

Tablica 1: Novi vinogradi u RH, 2003.-2009.

ŽUPANIJA	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.
Zagrebačka	25,1	19,2	33,3	27,6	25,0	23,6	13,7
Krapinsko-zagorska	11,5	6,8	15,8	6,8	5,6	10,0	1,4
Sisačko-moslavačka	5,8	2,2	6,6	7,7	0,7	3,1	1,4
Karlovačka	4,6	1,9	2,1	10,9	7,3	2,9	0,2
Varaždinska	5,1	7,5	8,9	8,0	18,6	12,3	7,9
Koprivničko-križevačka	15,8	5,0	4,7	3,8	4,4	17,3	3,0
Bjelovarsko-bilogorska	1,1	0,2	2,1	0,8	11,3	0,8	4,6
Grad Zagreb	0,8	0,1	1,1	2,7	2,5	0,1	0,0
Međimurska	9,8	10,3	16,6	18,0	17,0	14,8	4,8
Virovitičko-podravsko	5,2	6,0	69,6	14,9	9,3	11,9	2,0
Požeško-slavonska	64,9	54,3	129,3	113,0	92,0	134,4	68,4
Brodsko-posavska	10,8	13,2	11,6	6,7	22,7	23,6	3,0
Osječko-baranjska	87,6	146,3	214,7	219,9	48,1	129,3	109,1
Vukovarsko-srijemska	90,6	115,3	155,6	148,0	174,8	228,4	92,4
Ličko-senjska	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Primorsko-goranska	0,9	0,4	2,3	4,6	1,2	0,9	0,0
Istarska	53,5	100,4	167,4	120,4	142,9	86,0	28,2
Zadarska	8,4	6,4	58,9	71,7	30,2	6,2	10,0
Šibensko-kninska	26,5	19,7	41,2	76,2	17,1	20,9	2,1
Splitsko-dalmatinska	11,1	40,8	30,3	46,6	15,7	23,6	11,3
Dubrovačko-neretvanska	19,2	29,4	21,4	33,4	34,3	41,5	12,0
UKUPNO (ha):	458,3	585,5	993,5	941,7	680,7	791,6	375,5

Nap. Podaci se temelje na **Upisniku proizvođača grožđa i vina te voćnih vina**, HCPHS, ZVVV

Graf 1. „Kontrolirano zemljopisno podrijetlo“ – proizvođači i vina

Sukladno očekivanjima, a s obzirom na promjene modela zaštite kontroliranog zemljopisnog podrijetla (Pravilnik o označavanju vina oznakom zemljopisnog podrijetla, NN 7/05, 41/08), broj proizvođača koji su tražili prava za korištenje oznake kzp-a na vinima

iz godine u godinu intenzivno je rastao. Uz već postojeće proizvođače, velik je broj potpuno novih proizvođača koji su podizali vlastite nasade, kupovali vinograde ili ulazili u neki oblik suradnje s vinogradarima. Tako veliki broj zaštićenih vina uključuje postojeća

zaštićena imena, revidirana imena po nekoj mogućoj promjeni (povećanje proizvodnje već postojećeg vina, promjene imena zaštićenih vina, zaštitu novih kreacija, primjerice kupaža već zaštićenih sortnih vina) te potpuno nova vina s novih površina.

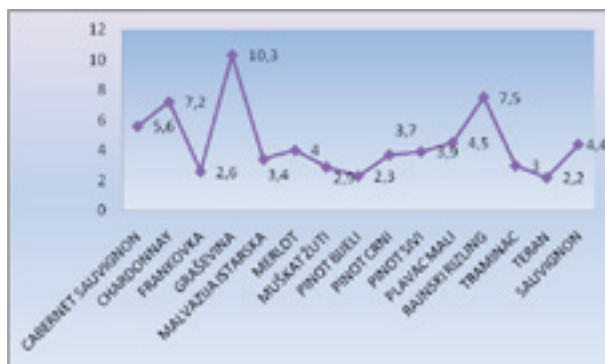
Tradicija proizvodnje vina od jedne sorte koja je najčešće i glavni čimbenik izbora vina, nastavlja se i kroz ovaj period. Analizom podataka vezanih za nove proizvođače to je i potvrđeno.

Od ukupnog broja zaštićenih vina, prema analizi internih podataka vina s kzp-om, više od 80% otpada na vina koja nose ime sorte. Graf 2. prikazuje postotni udjel vodećih 15 sortnih vina u odnosu na ukupni broj. Vodećih 15 sorata u ukupnom broju participira s više od 65% vina.

Vina u prometu

U prometu vina najveći dio otpada na mirna vina u užem smislu riječi, dakle vina redovite berbe. Vrlo mali dio hrvatske proizvodnje i prometa otpada na pjenušava i specijalna (desertna, aromatizirana i likerska) vina. Kako je u ovoj analizi zanemaren udio vina bez kontroliranog podrijetla (u našem izričaju tzv. „stolna“), prikazani su podaci za vina s kzp-om, dakle stolna vina s kzp-om, kvalitetna i vrhunska vina, bez pjenušavih i specijalnih vina.

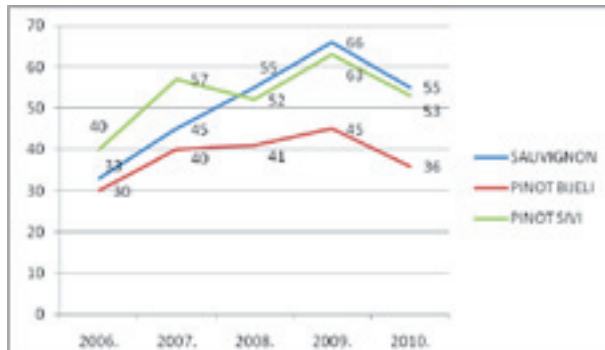
Vodeća hrvatska bijela sorta, Graševina, i dalje dominira kada je riječ o podizanju novih nasada u kontinentalnoj Hrvatskoj te sukladno tome prednjači i u prometu (graf 3.i 7.). Isto vrijedi

Graf 2. Vodeće sorte prema broju rješenja s kzp-om (%-tni udjel)

Graf 3. Vodeće bijele sorte, broj izdanih rješenja za promet vina - Nap: 2010., podaci siječanj-rujan

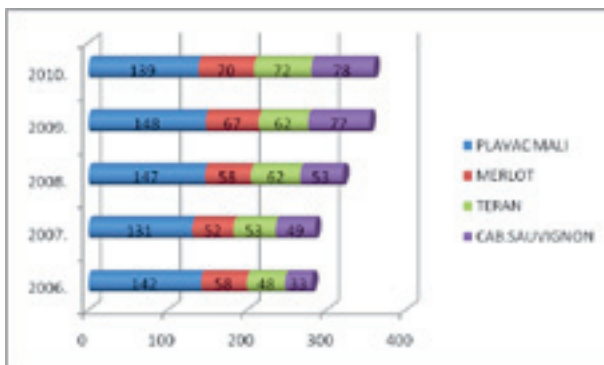

Graf 4. Vodeće bijele sorte, broj izdanih rješenja za promet vina - Nap: 2010., podaci siječanj-rujan

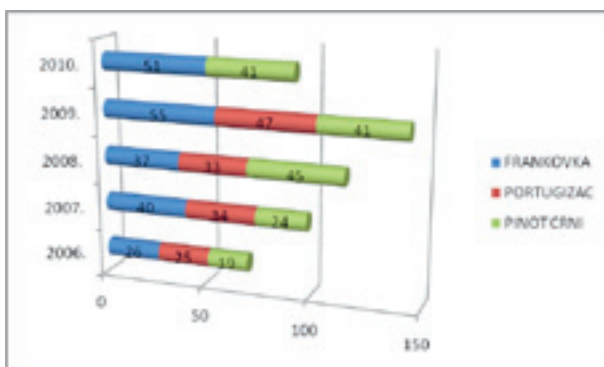
i za Malvaziju istarsku bijelu u području Istre (graf 3. i 7.). Imajući u vidu njihove gospodarske odlike te mogućnost proizvodnje vina različitih tehnologija i kakvoća, od laganih, svježih vina voćnih i cvjetnih aroma preko bogatih, ekstraktnih, izuzetno strukturiranih vina sposobnih za zahtjevnije tehnologije, poput njege na kvascu, do svih kategorija predikata kod Graševine, izbor je logičan i siguran.

Vrlo je zanimljiv izraziti porast broja vina kao i prometa (graf 4. i 9.) Sauvignona kroz proteklih nekoliko godina. Iako kod nas tradicionalno sorta kontinenta, zbog velike raznolikosti primarnih svojstava, posebice arome, a ovisno o klonu i ekološkim uvjetima, pronašla je dom u svim područjima RH. Od ukupno nešto malo više od 220 ha vinograda evidentiranih u Upisniku, poslije 2000. godine podignuto je gotovo 110 ha novih nasada. Danas su na tržištu vina Sauvignona, koja se proizvode od Baranje preko Daruvara, Međimurja, s potpuno novim vinarima i vinima na području Istre pa preko Dalmatinske zagore, sve do Pelješa.

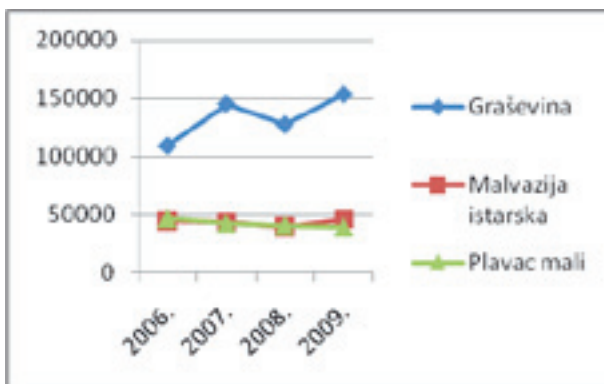
U proizvodnji i prometu crnih vina i dalje je vodeća sorta Plavac mali (graf 5. i 7.), desetljećima ograničena na područje srednje i južne Dalmacije. Proteklih pet godina značajna su prekretnica za tu sortu, koja u našim ekološkim uvjetima može biti „indikator“ promjene klimatskih uvjeta. Plavac mali uvršten je u preporučene sorte u sjevernoj Dalmaciji i Hrvatskom primorju (Krk). Na tržištu danas imamo vino Plavca malog, proizvedeno

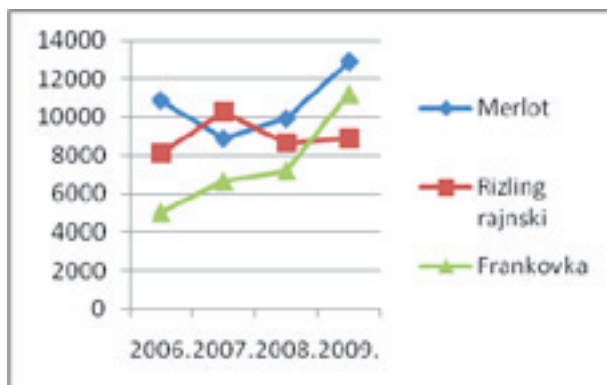
Graf 5. Vodeće crne sorte, broj izdanih rješenja za promet vina - Nap: 2010., podaci siječanj-rujan

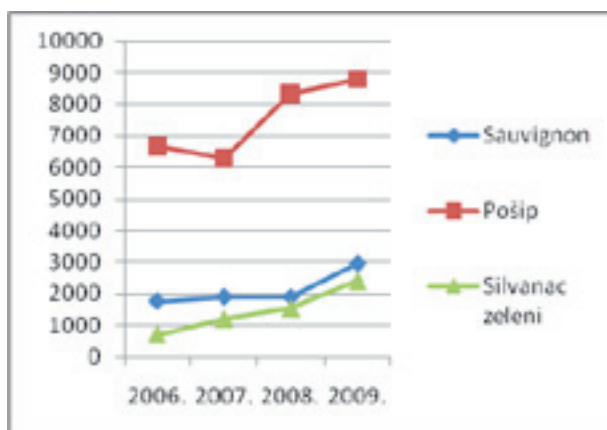
Graf 6. Vodeće crne sorte, broj izdanih rješenja za promet vina - Nap: 2010., podaci siječanj-rujan

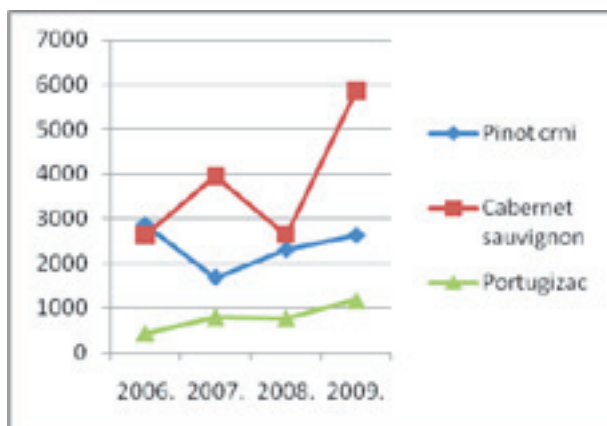
Graf 7. Količine hrvatskih vina u prometu, vodeće sorte (hl)

Graf 8. Količine hrvatskih vina u prometu, vodeće sorte (hl)

Graf 9. Sorte s relativno najvećim porastom količina (hl)

Graf 10. Sorte s relativno najvećim porastom količina (hl)

na Rabu, po svim parametrima kakvoće u kategoriji vrhunskog.

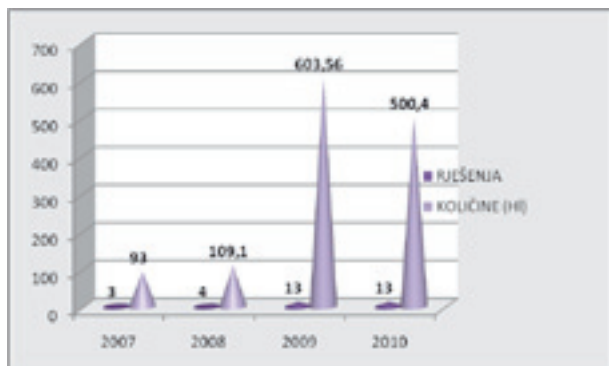
Merlot i Cabernet sauvignon svjetske su sorte i kod nas također prepoznate kroz nove vinograde i nova vina. Zadnjih pet godina na tržištu je veliki broj vina, osobito Cabernet sauvignona, u kategoriji vrhunske kakvoće (graf 5., 8. i 10.). Od 550 ha vinograda Caberneteta, od 2005. godine posađeno je 326 ha, dok je od 730 ha vinograda Merlota, od 2004. godine posađeno više od 340 ha. Navedeni podaci dobiveni analizom podataka po prijavama za upis u Upisnik dovoljno govore o prepoznatoj kakvoći tih dviju sorata čiji se vinogradi podižu u svim županijama RH.

Povećanje površina, broja zaštićenih vina i vina u količinskom smislu sorte Pinot crni činjenica je koja nije olako „usrećila“ hrvatske proizvođače (graf 6. i graf 10.). U Upisniku je evidentirano 175 ha vinograda pod Pinotom crnim, od čega je 78 ha posađeno od 2005. godine. Kakvoća crnih vina u našoj tradiciji podrazumijeva intenzivno, duboko, sjajno obojana vina, alkoholična, prepoznatljivih aroma i „terroir-a“, puna, ekstraktna i trajnog okusa. Pinot crni je nježnija, jednostavna sorta u odnosu na naše tradicionalne crne sorte i proizvođači iz godine u godinu prolaze novo iskustvo i vlastitu edukaciju kako bi dobili vina koja će biti i na našem tržištu vrednovana na pravi način.

„Nova vina“ kroz rješenja za promet

Osim povećanja broja zaštićenih vina udomaćenih, poznatih i priznatih sorata, na tržište dolaze potpuno nove kreacije, vina sorata koje su introducirane i kojih tradicionalno nije bilo u našoj proizvodnji. Najvažnije su: Syrah, Verduzzo, Muscat canelli, Ancelotta, Manzoni, Ugni blanc, Neuburger, Trebbiano, Dornfelder, Petit verdot, Blauburger i Vio-gnier. Uz navedene sorte čija su vina na tržištu, posađene su i druge introducirane sorte čija vina još nisu na tržištu, poput sorata Carmenere, Tempranillo, Malbec, Tocai friulano, Semillon, Monastrell, Mourverde, Sangiovese, Nebbiolo i Scheurebe. Veći dio navedenih sorata uvezen je i posađen na malim površinama, gospodarski bez osobitog značaja, ali sa svrhom istraživanja njihovih svojstava i potencijala u našim različitim ekološkim uvjetima.

Syrah je sorta čije vinograde i vina imamo u svim vinorodnim područjima (graf 11.). Prema podacima iz Upisnika, sorta Syrah posađena je na više od 125 ha vinogada, a više od 85 ha posađeno je poslije 2000. godine. Sigurno će se uskoro evidentirati još vinograda koji nisu zbog ovogodišnje ili prošlogodišnje sadnje upisani u Upisnik.

Graf 11. Syrah u Republici Hrvatskoj, promet i pokazatelji kakvoće - Nap.: (2010., siječanj-rujan)

Berba 2006., zona CI: alk 12.9, kiselost 5.4, ekstrakt suhi 27, pepeo 2.7, 80 bodova-kv

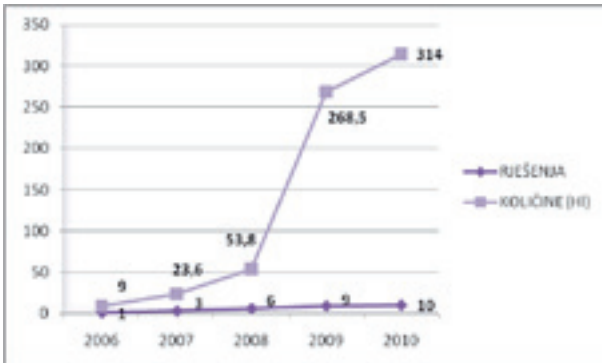
Berba 2007., zona CI: 13.0-13.4, 5.1-5.4, 27-29, 2.7-3.1; 80 bodova, **zona CII:** 13.0-13.4, 4.9-5.0, 28-30, 2.9-3.6, bodova 82-86, **zona CIII:** 14.8, 6.5, 32, 2.2, bodova 86-vrh

Berba 2008., zona B: 13.2, 5.5, 26, 2.7, 78 bodova, **zona CI:** 13.2-13.8, 5.4-6.1, 25-29, 3.3-3.6, 80 bodova, **zona CII:** 13.4-13.5, 5.0-5.4, 27-28, 2.5-2.8, 82-86 bodova **zona CIII:** 13.7, 5.1, 25, 3.1, 80 bodova

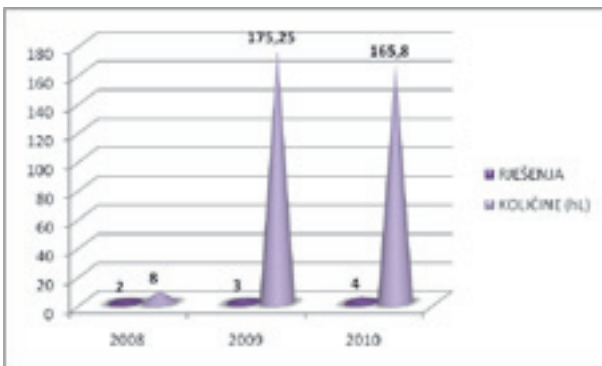
Berba 2009., zona CI: 13.5, 6.0, 27, 3.6, 83 boda, **zona CIII:** 12.2-14.1, 5.1-7.9, 27-34, 2.2-3.3, bodovi 81,81,82

Brojčane vrijednosti predstavljaju parametre koji su naznačeni uz berbu 2006.; alkohol u vol%, kiselost ukupna (g/L, kao vinska), ekstrakt suhi bez reducirajućih šećera (g/L), pepeo (g/L). Bodovi predstavljaju rezultat senzornog ocjenjivanja, a sukladno Pravilniku o organoleptičnom (senzornom) ocjenjivanju mošta i vina (NN 106/04). Prema pravilniku prag za vrhunsko vino je 85 bodova, a za kvalitetno 75 bodova.

Osim uvođenja novih sorata, još je važnije obnoviti naše stare, gotovo nestale sorte, koje se zahvaljujući velikoj angažiranosti znanstvene i stručne javnosti vraćaju u proizvodnju. Među njima posebno mjesto pripada Malvasiji dubrovačkoj, sorti čija su vina još u srednjovjekovnom Dubrovniku imala posebno mjesto i koja je danas vraćena iz zaborava. Od malo više od 11 ha vinograda, koliko je evidentirano u Upisniku, preko 9 ha podignuto je u posljednjem desetljeću, a prvo vino na tržištu bilježi se u 2006. godini (graf 12.).

Graf 12. Malvasija dubrovačka u Republici Hrvatskoj, promet - Nap.:(2010., siječanj-rujan)

Uz Malvasiju dubrovačku, na tržištu su vraćene iz zaborava i druge stare, vrijedne sorte poput Dobričića, Medne, Slatkog zelenca, Babice male, Hrvatice, Lasine, Plavecica žutog i Lovrijenca.

Nakon utvrđivanja genetske pripadnosti Zinfandela (Maletić et. al.,2004.) dokazano je da je riječ o staroj dalmatinskoj sorti Crljenak kaštelanski a i druga stara, gotovo

Berba 2007., zona CIII, alk 13.9-14.5, kiselost 5.6-6.5, ekstrakt suhi 28-35, pepeo 2.6-2.7, jedno vino kvalitetno (školovanje 1 god), 2 vrhunska (školovanje 2 god, drvo)

Berba 2008., zona CIII, 11.2-14.9, 5.6-6.6, 25-55, 2.2-3.7, 2 vina vrhunska (2 godine njege), 2vina kvalitetna (1 godina dozrijevanja)

Berba 2009., zona CIII, 12.8-14.1, 23-30, 4.5-6-5, 2.2-2.5, oba vina kvalitetna, dozrijevanje pola i jedna godina

Graf 13. Crljenak/Pribridrag/Zinfandel u Republici Hrvatskoj, promet i pokazatelj kakvoće

nestala sorta Pribridrag potvrđena je kao još jedan sinonim Zinfandela. Promocija Hrvatske krenula je i kroz znanstvenu priču o toj sorti, a uz priču i podizanje novih vinograda i širenje sorte iz Kaštela prema jugu (do Konavala) i sjeveru (posađena na Krku i u vinogorju Kutjevo). Prema posljednjim podacima u Upisniku su evidentirana 33 ha vinograda, ali bez vinograda na Krku i Kutjevu koje vlasnici još nisu prijavili u Upisnik. Preko 90% površina podignuto je poslije 2002. godine, nakon navedenog otkrića. Slijedom sadnje dolaze na tržište i vina koja nose imena svih sinonima te sorte (graf 13.), a prvi put u 2008. godini.

Zaključci

Raznolikost i bogatstvo ekoloških uvjeta osiguravaju mogućnost za uzgoj velikog broja sorata vinove loze u svim vinorodnim područjima Republike Hrvatske.

Poticajne mjere rezultirale su podizanjem novih nasada, kako s udomaćenim i autohtonim sortimentom, obnavljanjem zapostavljenih, gotovo nestalih sorata, tako i introdukcijom velikog broja svjetskih sorata kojih do 2000. godine nije bilo u RH. Paralelno s novim vinogradima, bilježi se i veliki broj potpuno novih proizvođača.

Pomiču se tradicionalne granice uzgoja sorata, sorte se sade u svim vinogradarskim

---

zonama (najljepši primjer je Plavac mali).

Izrazito je porastao broj novozaštićenih vina, što se očituje u sve većem broju vina iste sorte na tržištu (rješenja za promet).

Kakvoća vina iz godine u godinu sve je bolja, što potvrđuju i podaci o količinama vina u prometu, u pojedinoj kategoriji kakvoće, te detaljnije fizikalno kemijski i organoleptični pokazatelji kakvoće prilikom puštanja u promet.

Proizvođači su suočeni s novim izazovima; prilagodbe tehnologije proizvodnje grožđa i vina ekološkim uvjetima, prvenstveno klimatskim, a zbog visokih šećera u grožđu i alkohola u vinima, što potvrđuju podaci o kakvoći tijekom proteklih pet godina.

Literatura

Maletić, Edi, Pejić, Ivan, Karoglan Kontić, Jasminka: Plavac mali, hrvatska sorta za velika vina. Znanje d.d. Zagreb, 2009.

Pravilniko o nacionalnoj listi priznatih kultivara vinove loze (NN 159/04), sve izmjene i dopune

Pravilnik o organoleptičnom (senzornom) ocjenjivanju mošta i vina (NN 106/04).

Scientific study

New wines and vineyards in the Republic of Croatia

Summary

The wine tradition in the Republic of Croatia from its easternmost vine- growing hills of Ilok to the southern vine-growing hills of Konavle comprises the production of varietal wines. Planting new vineyards and introducing new grape varieties results in numerous new wines in accordance with legal framework. Ecological climatic conditions, primarily temperature and the amount of precipitations, important for cultivation and assurance of the technological quality of grapes as the basis for the production of quality wines, are constantly changing. Likewise, the former boundaries of planting certain vine varieties (Vitis vinifera) are definitely moved, the sortiment is moved from south to north, and the crucial role for the final quality of wine belongs to knowledge and adjustment to new conditions.

Varietal wines are still leading brands in Croatian production, and along with the quality wines originating from the limited areas, which are a part of our heritage and unquestionable for the production of the best quality wines, the number of new wines and new grape varieties has been in constant growth even in the new areas which are also characterized by excellent quality.

Key words: vineyards, new grape varieties, new wines, quality